

KOCAV Seminerleri Türk Dili ve Edebiyatı Kürsüsü

Bitirme Tezi

MALUMATI MEDENİYE VE HUKUK TARİHİ

SAMET ÖZDEMİR

İSTANBUL 2016

MALUMATI MEDENİYE VE HUKUK TARİHİ

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, Zeynizade Mehmet Hazık Efendi'nin "Malumatı Medeniye Birinci Kısım" adlı eseri hukuk tarihi bağlamında ele alınacaktır. Malumatı Medeniye Birinci Kısım adlı eser, baskı tarihi itibarıyla -1324(1909)- dönemin hukuki yapısını anlamakta son derece faydalı ve mühim bir eserdir. Hukuk tarihinin yanında, eserde, sosyolojik pek çok veriye ulaşmak da mümkündür. Bu çerçevede eser Süleymaniye'deki nüshası üzerinden günümüz Türkçesine aktarılacak ve kritik edilmeye çalışılacaktır. Çalışmanın sonucunda, Osmanlı'nın son dönemlerinde, seçim usulü, meclis-i mebusan ve meclis-i ayan ve bu meclislerin teşekkülü, kanunların ve bütçenin hazırlanması, vergiler hususunda bazı malumatlar, Osmanlı'da askerlik hakkında genel bilgiler, belediye meclisleri, ve milli eğitim ile ilgili bazı hususlar gözler önüne serilmeye çalışılacaktır.

A. Zeynizade Mehmet Hazık Efendi'nin Hayatı

Zeynizade Mehmet Hazık Efendi ile ilgili araştırmalarımız süresince çok fazla bilgiye ulaşılamamıştır. Süleymaniye Kütüphanesi'nde yer alan bir nüshada Yozgatlı olduğu kaydı yer almaktadır. Zeynizade Mehmet Hazık Efendi ve eserleri ile ilgili, Hasan Meydan'a ait olan, "Zeynizade Mehmet Hazık'ın "Terbiye" İsimli Eserinin Fikir Terbiyesi Bölümünün Sadeleştirme Ve Tetkiki" adlı makalede şu bilgiler yer almaktadır: "Zeynizade Mehmet Hazık II. Abdülhamit döneminde yaşamış ahlak eğitimcilerindendir. Kendisine ait olduğu bilinen eserleri dışında hayatı ve kişiliği hakkında bir bilgi elde edilemeyen müellif Tanzimat sonrası dönemde mekteplerde pedagojinin yeni bir anlayışla ele alınması sürecinde yazdığı "Terbiye (Terbiye-i Bedeniye, Terbiye-i Fikrîye, Terbiye-i Ahlakiye)" isimli eseri ile bu gayrete katkı sunmuştur."

1. Zeynizade Mehmet Hazık Efendi'nin Eserleri

1.1. Terbiye

Zeynizade Mehmet Hazık Efendi'nin Malumatı Medeniye adlı eserinin iç kapağında özet olarak verildiği şekliyle beş adet eseri bulunmaktadır. Bunlardan birincisi "Terbiye" isimli eserdir. Terbiye adlı eser Malumatı Medeniye'de "Terbiye-i bedeniye, fikriye ve ahlakıyeden bahs olup ekser mektepte tedris edilmektedir." şeklinde bir açıklama ile sunulmuştur.

1.2. Tütünü Terk Etmenin Çaresi

Zeynizade Mehmet Hazık Efendi'nin Malumatı Medeniyede bahsedilen ikinci eseri, "Tütünü Terk Etmenin Çaresi" adındaki eseridir. Bu eser de "Tütün hakkında sekiz bahs-i mühimmi ve bir zeyli havi olup tütünden kurtulmak isteyenlere hakiki bir rehberdir." açıklaması ile sunulmuştur.

1.3. Hürriyet

Zeynizade Mehmet Hazık Efendi'nin Malumatı Medeniyede geçen üçüncü eseri "Hürriyet" adlı eseri olup "Hürriyet hakkında gayet müfit mebahis-i havi olup hasılanın nısfı dahi umur-u hayriyeye terk edilmiştir." şeklinde bir açıklama ile sunulmuştur.

1.4. Malumatı Medeniye Birinci Kısım

Zeynizade Mehmet Hazık Efendi'nin Malumatı Medeniyede adı geçen dördüncü kitabı "Malumat-ı Medeniye Birinci Kısım" adındaki eseri olup bu eser bizim inceleyeceğimiz eserdir. "Maarif nezareti tarafından umum-i mektep-i iptidaiyede tedrisi tensip olunup usul-i idare ve hayat-ı içtimaiyemize dair birçok mebahis müfideyi havidir." şeklinde bir açıklama ile sunulan eser Osmanlı'daki iptidaiye mekteplerinde okutulmak üzere hazırlanmış bir ders kitabıdır.

1.5. Malumatı Medeniye İkinci Kısım

Zeynizade Mehmet Hazık Efendi'nin Malumatı Medeniyede adı geçen beşinci kitabı "Malumat-ı Medeniye İkinci Kısım" adındaki eseri olup bu eser de şu açıklama ile sunulmuştur: "Maarif nezareti tarafından umumi mekteb-i rüştiyede tedrisi tensip olunmuştur." Bu eser de Osmanlı'daki rüştiye mekteplerinde okutulmak üzere yazılmış bir ders kitabı niteliğindedir.

B. Malumatı Medeniye Birinci Kısım

1. Eser Hakkında Genel Bilgi

Malumatı Medeniye Birinci Kısım adlı eser, umum mekteb-i iptidaiyede tedris olunmak üzere tertip olunan 56 sayfalık bir ders kitabı niteliğindedir. Bizim inceleyeceğimiz eser ikinci baskısını 1325(1909) yılında yapmış olan ve Süleymaniye Kütüphanesi'nde yer alan "Atıf Efendi Kütüphanesi Eki" koleksiyonundaki nüsha olacaktır.

2. Eserin Özeti

Eserin birinci sayfasında "Kanaat Kütüphanesi Numara 42" yazısı hat süsleme ile yer almakta bu sayfanın ardından eserin münderecatı yani içindekiler bölümü gelmektedir. Münderecatın ardından "Doktor Hazık Bey'in Matbu-u Asarı" adlı bir başlık altında Zeynizade Mehmet Hazık Efendi'nin beş eseri kısa açıklamalarla yer almakta bundan sonra gelen sayfada ise "Hocalara" adlı bölüm ile kitaba giriş yapılmaktadır.

2.1. Hocalara

Bölüm, "Muhterem Hoca Efendiler" şeklinde bir hitap ile başlamaktadır. Bunun ardından kısa birkaç sosyolojik tahlil ve beraberinde ülke ve toplum kalkınmasında eğitimin, ilk mektep eğitimlerinin önemini ve bu suretle de hocalara pek çok vazifeler düştüğünü vurgulamaktadır.

Bununla birlikte eğitimde kitapların çok önemli bir mevki işgal ettiğini ve yine kitapların hazırlanmasında ve hazırlanan bu kitapların öğrencilere okutulmasında hocaların çok önemli bir mevkide olduklarının altını çizmektedir. Zeynizade Mehmet Hazık, en son bölümü kapatırken ise eğitim sisteminde bir denetimden bahsederek günün Milli Eğitim Bakanlığı'ndan müfettişler gelerek bu müfettişlerin hocaları teftiş edeceğini, hocaların okuttukları kitaplar hakkında bilgisi yeterli değilse veya bu kitapları öğrencilere ezberletmiş iseler azledeceklerini bildirmektedir.

Görüldüğü üzere ilk bölüm hukuk tarihinden daha çok eğitim sosyolojisi ile ilişkili bir durumu haizdir.

2.2. Çocuklara

Bu bölüm çocukların devlet ve milletin geleceği açısından taşıdıkları öneme atıflar yapılarak başlamaktadır. Ardından, çocukların kendilerini küçük görmemeleri, potansiyellerinin farkında olmaları ve bu potansiyele ulaşmak için eğitim basamaklarını başarıyla tırmanmaları öğütlenmektedir. Bunlardan sonra eğitim basamaklarını nasıl daha başarılı bir şekilde aşacakları yönünde tavsiyelerde bulunmaktadır. Bu kısımdan sonra anlatılanlar bir hadis örneği ile toparlanarak "Çalışınız Sevgili Çocuklarım" öğüdü ile bu bölüm bitirilmektedir.

Bu bölümde yine bir önceki bölümde olduğu gibi hukuk tarihi ile ilgili veriler bulunmamakta eğitim sosyoloji ile ilgili bir bölüm teşkil etmektedir.

2.3. Mâlumât-ı Medeniye'nin Tarifi – Vatan Millet Devlet ve İdâre-i Umumîyye

Bu bölümde vatan, millet ve devlet kavramları kısa tanımlamalar yapılarak açıklanmaktadır. Bu açıklamaların ardından idare şekillerine geçilmekte, totaliter idare, meşrutî idare şekilleri açıklanmaktadır. Daha sonra ise Osmanlı idaresinin idare-i meşrutî olduğu belirtilerek Osmanlı'da bu rejime nasıl geçildiğinden bahsedilmektedir. Bu suretle 31 Mart vakası anlatılmakta ve "İkinci Meşrutîyet Dönemi"ne işaret edilmekte, meşrutîyetin müsebbibi İttihat Ve Terakki cemiyeti gösterilerek cemiyet övülmektedir. Bütün bunlardan sonra çocuklara meşrutî idareyi korumaları için öğütler verilerek bu bahis de kapatılmıştır.

Bu bölümde artık Osmanlı idare yapısına yavaş yavaş girilmekte ve öncelikli olarak tarihi süreçten bahsedilmektedir. Bu bahisten sonra gelecek olan bölümler hukuk tarihi açısından son derece mühim bir rol oynamaktadır.

2.4. Heyet-i İdare

Bu bölümde Osmanlı son dönemi yani meşrutîyet ile gelen idare şekli anlatılmaktadır. Bölüm, heyet-i kanuniye ve heyet-i icraiye olmak üzere ayrılarak iki kol üzerinden anlatılmıştır. Heyet-i kanuniyenin meclis-i mebusan ve meclis-i ayandan oluştuğu anlatılmakta ve hem mebuslar meclisinin hem de ayan meclisinin vazifeleri sıralanmaktadır.

Heyet-i icraiyenin ise sadrazam ve nazırlardan müteşekkil hükümeti oluşturduklarından bahsedilmiş yine hükümetin de vazifeleri sıralanarak bu bahis de kapatılmıştır.

Burada hukuk tarihi açısından dikkat çeken husus Osmanlı idaresinde mebuslar meclisinin ayan meclisinin ve hükümetin görevlerinin sayılmasıdır.

2.5. Usul-i İntihabat

Bu bölümde vekillerin seçimle iş başına gelecekleri, seçmenliğin şartlarının neler olduğu ve seçimlerin hangi şartlarda yapılacağı belirtilmiştir.

Bu bölümde hukuk tarihi açısından anayasa hukuku konusunda yardımcı olabilecek bilgiler bulunmaktadır.

2.6. Heyet-i Kânuniye - Meclis-i Mebusân ve Ayân

Bu bölümde öncelikle mebusan meclisi tanıtılmış ve ardından seçimlerin dört yılda bir tekrarlanacağından bahsedilmiştir. Bunun ardından kaç seçmenin vekil tayin edeceği belirtilmiş, hem yerel hem de genel yönetimde görev alacak kişilerin nasıl seçileceği anlatılmıştır.

Bunlardan sonra mebusan meclisinin vazifeleri sayılmış, ardından ayan meclisi anlatılarak ayan meclisinin görevleri de sayılmış ve bölüm kapatılmıştır.

Bu bölümde hukuk tarihi açısından mühim bilgiler verilmiş olup meclislerin yapısı ve mebuslar meclisi ile ayan meclisinin vazifeleri ve bunlar arasındaki ilişki anlatılmıştır.

2.7. Heyet-i İcrâiyye - Hükümet ve Heyet-i Vükelâ

Bu bölüme heyet-i vükelanın tanımıyla başlanmış olup ardından sadrazam ve sadrazamın görevleri anlatılmaktadır. Sadrazamın ardından nezaretlere geçilmekte, nezaretlerin yapısı anlatılmakta ve nazırlardan bahsedilerek tek tek bütün nazırların görevleri sayılmaktadır.

Nezaretler hususunda, birinci sınıf ve ikinci sınıf nezaretler anlatılmakta ve nezaretler sayılmaktadır. Ardından ise nazırların vazifeleri sayılarak bu bölüm de kapatılmaktadır.

Bu bölümde de doğrudan hukuk tarihi alanına ışık tutabilecek ve hukuk tarihi açısından büyük öneme sahip pek çok bilgi bulunmaktadır.

2.8. Kânun ve Bütçe

Bu bölüme kanunun tanımı ile başlanmış ve ardından kanunların nasıl hazırlandığı ile ilgili bilgiler verilmiştir. Bunların ardından bütçe konusuna geçilmiş ve genel olarak gelirler ve giderler sayılmıştır. Daha sonra bütçe dengesinden bahsedilerek hükümetin bütçesinin nasıl dengede kalabileceği hususu anlatılmıştır.

Yine bu bölümde yer alan hususlar geçmişimizde uygulanan anayasa hukuku ile ilgili kaideler hakkında bilgi vermektedir. Ayrıca bütçe konusu kamu maliyesi alanıyla da ilgilidir.

2.9. Memâlik-i Osmâniyye'nin Taksimâtı ve İdâresi

Bu bölümde Osmanlı Devleti'nin üniter yapısı anlatılarak vilayet, sancak, kaza ve nahiyelerden bahsedilmiştir. Öncelikle vilayet ele alınmış olup vilayet yönetimi ile ilgili

hukuki hiyerarşik yapı anlatılmıştır. Ardından sancak, kaza ve nahiye sırasıyla anlatılmış ve hepsinin yönetiminde esas olan hiyerarşik yapı ortaya konmuştur.

Bununla birlikte vilayetlerde valilerin, sancaklarda mutasarrıfların, kazalarda kaymakamların ve nahiyelerde nahiye müdürlerinin vazifeleri sayılarak bölüm kapatılmıştır.

Bu bölümde hukuk tarihi ile ilgili olarak idare hukuku kapsamında önemli veriler bulunmaktadır.

2.10. Tebânın Vezâif Ve Hukuku

Bu bölüme tebanın tanımı ile başlanmıştır. Ardından tebanın vazifeleri sayılmış ve iyi bir toplumsal yapının hangi yollarla kurulacağına dair atıflarda bulunularak tebanın vazifeleri ile ilgili kısımlar tamamlanmıştır.

Daha sonra ise tebanın hürriyetleri başlığı altında tebaya ait haklar açıklanmıştır. Tebanın haklarından bahsedildikten sonra ise bu bahis de kapatılmıştır.

Bu bölümde ise hukuk tarihi ile ilgili olarak kamu hukuku ve temel hak ve hürriyetler ile ilgili pek çok husustan bahsedilmektedir.

2.11. Vergiler

Bu bölümde başlangıç vergilerin tanımı ile yapılmıştır. Daha sonra ise vergi türlerinden bahsedilmiş olup bilavasita ve bilvasita vergiler açıklanmıştır. İlerleyen bölümde ise bilavasita vergileri ve bilvasita vergileri sayılmış olup örnekler verilerek bahis sona ermiştir.

Bu bölümde hukuk tarihi ile ilgili olarak vergi hukuku açısından önemli veriler bulunmaktadır.

2.12. Askerlik – Kuvâ-yı Milliye

Bu bölümde öncelikle kuva-yı milliyeyi oluşturan unsurlar sayılmıştır. Bunun ardından ikinci meşrutiyete ordu bağlamında bir atıfta bulunulmuş ve sonrasında Osmanlı orduları sayılmıştır. Ordular sayıldıktan sonra Osmanlı'da askerlikten bahsedilmiş ve kura neferliği, rediflik ve müstahfezlik hakkında açıklamalar yapılmıştır. Bu açıklamalar nihayete erdikten sonra kara ve deniz askerliğinden bahsedilerek bu bahis de kapatılmıştır.

Bu bölümde hukuk tarihi ile ilgili çok fazla bilgi bulunmamaktadır.

2.13. Maarif-i Umumiye

Bu bölüm eğitim kademelerinden bahsederek açılmıştır. Bunun ardından, tedrisat-ı iptidâiye, tedrisat-ı rüştiye, tedrisat-ı idadiye ve tedrisat-ı aliye mektepleri sayılarak çeşitli açıklamalarda bulunulmuştur.

En son kapanışta ise, tedrisat-ı aliye mektepleri tıbbiye, mekteb-i hukuk, mekteb-i mülkiye, darul muallimine, ticaret mektebi şeklinde sayılarak bu bahis de kapatılmıştır.

Bu bölümde hukuk tarihi ile ilgili çok fazla bilgi bulunmamaktadır.

2.14. Belediye ve Meclis-i İdâreler

Bu bölüme belediyelerin fonksiyonu ele alınarak başlanmıştır. Bunun ardından vilayet, sancak, kaza ve nahiyelerde bulunan idare meclisleri anlatılarak bu bahis de kapatılmıştır.

Bu bölümde hukuk tarihi ile ilgili olarak idare hukuku kapsamında önemli veriler bulunmaktadır.

3. Eserin Tam Metni

Birinci Bahis

Hocalara

Muhterem Hoca Efendiler,

Hâl-i hazırda doğru dürüst hiçbir şeyimiz yoktur. İlerde doğru dürüst her bir şeye mâlik olabilmemiz için bugünden itibaren büyük küçük hepimiz dört el ile geceyi gündüze katarak çalışmalıyız. Daima noksanlarımızı, hatalarımızı bilmeli ve onları tamir ve ıslah etmeliyiz. En mühim fakat en bıkayd kaldığımız bir nokta var ise o da çocuklarımızın terbiye ve tahsilidir.

Bir çocuk, ilk terbiyesini ailesinden ilk tedrisini dahi mekteb-i iptidâiyede alır. Bir çocuk terbiye ve tedris-i iptidâiyesini ne kadar güzel bir surette alır ise o nispette ileride feyz bulur. Ailelerimizde çocuklarımıza iyi bir terbiye-i iptidâiye verilmediği gibi iptidâiye mekteplerimizde de iyi bir ders-i iptidâiye verilmiyor. Bir çocuk zamanın kısm-ı azâmını geçireceğinden ve esasen terbiyeyi dahi kısmen mâlumât ve tahsil sayesinde iktisap edeceğinden iptidâiye mektepleri umumun ilk menba-ı kemâlâtıdır. Binâenaleyh terbiye ve tahsil-i iptidâiye, ancak iptidâiye mekteplerine ait bir meseledir. İptidâiye mekteplerinin

muallimleri dahi gayet mühim bir vazife ile mükelleftir. Eğer iptidâiye mekteplerinin hocaları vatanın en büyük ümidi olan pek asil, necip milletin ciğerpâreleri bulunan o mini mini masumların terbiye ve tedrisinde zerre kadar gevşeklik gösterilir ve deruhte ettikleri şu vazife-i mukaddeseyi vatan ve insaniyet namına hakkıyla ifaya çalışmazlar ise maddi manevi ne kadar mesuliyete dũçâr olacakları tarif edilemez. İptidâiye mekteplerinin muallimleri çocuklara peder muamelesi etmeli, onları ta küçükten dayakla değil, güzel nasihatle yola getirmeli. Çünkü onlar iptidadan nasıl görürler ve nasıl alışırırlarsa öylece kalırlar. Onun için çocukları ilk önce iyi terbiye etmeli, onları düşünce ve muhakemeye alıştırmalı ki iyiyi, kötüyü tefrik edebilsinler. Mektep hocaları her türlü okunan dersleri körü körüne çocuklara ezberletmeyip layıkıyla anlatmalı ve anlamaya çalışmalıdırlar. Dersleri kitaplarda yazıldığı gibi değil çocukların kabiliyetine göre anlatmalıdır. Kitaplar umum için yazılır. Her memleket veya her mektebin çocuklarının fikr ü istidâdına muvafık bir kitap ise ancak o memleket veya mektebin hocaları olabilir. Onun için mekteb-i iptidâiye muallimleri olan hakikat-i meseleyi iyice öğrenmeli de sonra çocuklara anlatmalı ve öğretmelidirler. Mektep hocalarına tekrar tekrar rica ederiz, kendilerine vediatullah olan yavruların zihinlerini verilen kitapları körü körüne ezberleterek berbat etmesinler.

Bundan böyle her tarafta maârif-i umumîye nezâreti tarafından tayin olunan müfettişler iptidâiye mekteplerini gezecekler, evvela mektebin muallimlerini imtihan edecekler ve okuttukları kitaplar hakkında mâlumât-ı kifâyeleri görülmez ise hocalar azledilecek, sonra çocukları imtihan edecekler eğer onlara verilen kitapları körü körüne ezberletmiş iseler yine hocalar azledilecek. Onun için hocalar şimdiden gözlerini açıp çalışsınlar ve çalıştırsınlar. Vatan ve milletin en büyük ümidi olan o sevgili yavruları güzel bir terbiye ve tahsil-i iptidâi ile süsleyerek meydana çıkarsınlar. Bu sayede hem deruhte ettikleri vazife-i mühimmelerini hakkıyla îfâ etmiş ve hem de vatana, millete büyük büyük hizmetler etmiş olurlar.

İkinci Bahis

Çocuklara

Sevgili Çocuklar!

Siz vatanın ümîd-i istikbalisiniz. Siz şimdi ne kadar küçük olursanız olunuz ilerde vatan sizden pek büyük hizmetler bekler. Siz şimdi bir fidansınız, fakat bir fidan gibi büyüyüp kemâle ereceksiniz. Siz ne bahtiyarsınız ki mukaddes vatanın bütün emelleri, masum milletin

bütün arzuları hep sizinle nihayet bulur. Fakat siz "biz ufacak çocuklarız, vatana, millete ne yapabiliriz" demeyiniz. Siz şimdi ufacak çocuklar iseniz ileride büyük adamlar, cesur askerler, hâzık tabipler, mütefekkir avukatlar, mahir sanatkarlar, dür-endiş siyasiyûnlar olabilirsiniz ve olacaksınız. Lakin bir merdivenin yukarı basamaklarına çıkabilmek için mutlaka altındaki basamaklarına basmak lazımdır. Binâenaleyh, siz de o basamakların ilk kademesi olan şu iptidâiye, rüşdiye ve idadiyye tahsillerinizi be-hak elde etmeye ve ilerideki tahsillerinize bir esas teşkil eylemeye çalışınız. Büyük adam olmak ve büyük mevkileri işgal etmek isterseniz iptidâiyeden itibaren bütün tahsil temellerini iyi yapınız. Ve bunlara hüsn-i ahlak ve terbiyenizi de ilave ediniz. Müddet-i hayatınızda da takip edeceğiniz yalnız bir yol vardır, o da: tekemmül etmektir. Tekemmül etmek her şeyin hakikatini bilmeye çalışmaktır. O halde gördüğümüz ve işittiğimiz şeylerin esas ve hakikatlerini bilenlerden sorup veya okuyup öğreniniz. Ve okuduğunuz şeyleri körü körüne ezberlemeyip daima anlamaya çalışınız. Ta küçükten fesâd ahlakı mucip olan şeylerden ictinâp ediniz. Çocukların ahlakı en çok ahlaksız çocuklarla ihtilât etmekle bozulur. Onun için ahlakından emin olmadığımız çocuklarla çok görüşmeyiniz. Ve şimdi görüşürseniz, daima birbirinizi iyiliğe, doğru yola, akıl ve şeriatın gösterdiği cihete sevk ediniz.

İşte şu okuyacağınız mâlumât-ı medeniye dahi içinde bulunduğunuz bir muhitten size muhtasaran mâlumât verecektir. Fakat siz merak ederseniz daha mükemmel ve mufassallarını dahi bulup öğrenirsiniz. Bunları yalnız öğrenmekle iktifa etmeyip bilmeyenlere dahi öğretmelisiniz. Bir hadis-i şerif'te Hazreti Peygamber (sav): "İnsan ya öğrenmeli ya öğretmeli bunların gayri olmamalı" buyurmuştur. Ya bir insan hem öğrenir ve hem de öğretirse daha bahtiyar olmaz mı? İşte bu suretle hareket ederseniz çok mesut olursunuz ve bu saadetinize yalnız ebeveyn ve ehibbânız değil, bütün millet de iştirak eder. Vatan dahi siz gibi pak bir unsura mâlik olduğundan dolayı iftihar eder.

Çalışınız sevgili çocuklarım!

Üçüncü Bahis

Mâlumât-ı Medeniye'nin Tarifi – Vatan Millet Devlet ve İdâre-i Umumîyye

Mâlumât-ı medeniye; vatan, millet ve devletle idâre-i umumîyyeden bahseder.

Vatan bir milletin sakin olduğu topraklar, hakim olduğu kıtalardır. Bir insanın vatani doğduğu ve büyüdüğü memleket değildir, mensup olduğu milletin bütün memleketleri, bütün şehirleri, bütün köyleri elhâsıl bütün toprakları onun vatanıdır. Vatan bir milletin vücududur.

Bir vücuttan hiçbir azâyı ayırmak nasıl kâbil değilse bir vatandan da bir cüzünü ayırmak öylece kâbil değildir. Nasıl ki bir vücutta her azâ yalnız kendisi için değil diğer azâlarla beraber umum vücut için çalışırsa hayat-ı ictimâiyede de bir kimse yalnız nefsi için değil diğerleriyle beraber umum için, millet için, vatan için elhâsıl insaniyet için çalışır.

Millet, bir bireyin menfaat vesâitini temin etmek maksadıyla bir sancak altında bireyin bir veya birçok kavimlerin hayat-ı mecmuâsına derler.

Bizim milletimize Osmanlı milleti tabir olunur, bu da Osmanlı bayrağı altında toplanan muhtelif kavimlerden mürekkeptir. Bunlardan başlıcaları; Türk, Arap, Arnavut, Kürd, Rum, Ermeni, Yahudi, Bulgar vesâiredir.

Bu muhtelif kavimlerin lisanı ve dinleri ne olursa olsun hepsi Osmanlı namı altında birleşir. Osmanlı milletinin lisân-ı resmîyesi Türkçe olup tebâ-ı Osmâniyye'den herkesin bunu bilmesi lazımdır.

Devlet; millet, kuvvet ve iktidar-ı umumîyesidir. Yani hükümdar, meclis-i umumî ve hükümetin mecmûudur. Bizim hükümdarımız, birinci padişah-ı Sultan Osman Han'ın sülalesinden gelmiştir. Devletimize dahi Osmanlı Devleti denir. Sebebi ise ilk Devlet-i Osmâniyye'yi Sultan Osman'ın tesis etmesidir. Meclis-i umumî, meclis-i mebusân ile meclis-i ayândan ibarettir. Hükümet ise sadrazam, nâzırlar, askerî ve mülkî bütün memurlardır.

İdâre-i umumîye bir milleti idâre etmektir. Bir milleti idâre etmek ise herkesin hukukunu muhafaza etmek, intizam ve münasebet-i umumîyeyi temin eylemek ve vatani düşmanın tecavüz ve taarruzundan vikaye etmek için lazım gelen çareleri düşünmek ve tatbik etmekle olur. Bütün dünyadaki idâre-i umumîye başlıca üç türdür, onlar da: İdâre-i mutlaka, idâre-i meşrûta ve idâre-i cumhuriyyeden ibarettir.

İdâre-i mutlaka bir milletin doğrudan doğruya yalnız bir hükümdarın idâre-i keyfiyesine tabi olmasıdır. Bir adam ne kadar akıllı olursa olsun, tekmil, milletin her türlü ihtiyaç ve menâfiini bilemediğinden bu türlü pek çok fenalıklar zuhûra gelir. Böyle bir idâreye idâre-i müstebide namı verilir ki bugün herkes bunun aleyhindedir. Bu nevi idâre hemen bütün dünyadan kalkmıştır.

İdâre-i meşrûta milletle devlet idâresinde bazı şerait ve kânunun vazıyla olur ki millet ve devletten her ikisi de bu kânundan zerre kadar ayrılmazlar. Bu kânun ise ilerde bahsedeceğimiz meclis-i umumî tarafından konulur. İdare-i cumhuriyyede ise hükümdar

olacak zat beş on senede bir, bir defa değişmek suretiyle meclis-i umumî tarafından intihap olunur. Sair hususâtı idâre-i meşrûtanın aynıdır.

Bizim idâremiz bir idâre-i meşrûtadır. Bizim idâremiz, ilk evvel 1293 senesinde şehid-i muhterem millet babası Mithat Paşa'nın himmetiyle meşrûta olmuş idi. Fakat sonradan bazı hîle ve desîse ile gasp olunarak onun yerine tekrar idâre-i müstebide kâim oldu. Nihayet milletimiz 33 seneden beri istibdat altında ezildi. Mahvolmasına hiçbir şey kalmamış iken 25 seneden beri Avrupa'da çalışan ve vatanın saadet ve selametinden başka hiçbir şey düşünmeyen ittihat ve terakki cemiyetinin teşvikiyle Rumeli tarafından umum asker ve ahâlî 10 Temmuz 1324 tarihinde hükümet-i müstebide aleyhine isyan ettiler. Zalim, gaddar bir padişah olan Abdülhamit işin fenalığını anladığından meşrutiyeti kabul etmeğe mecbur oldu ve meşrutiyete sadık kalacağı için de Kur'ân'a el bastı. Fakat zalim kendisince millet, vatanımızın saadet ve selameti için çalışanların hepsini tuzağa düşürerek kesmeyi düşünür, bir baş bırakmamayı kurmuş ve kendisinin gaddarlığına alet olan bir takım alçaklar ile tuzakları kurmuş idi.

İstanbul'daki asker, sufte ve hafiyelere 33 seneden beri milletten soyduğu paraların bir kısmını avuç avuç saçarak onları kendisine bende etti. Nihayet 31 Mart'ta askerler zabitlerini keserek sufte ve hafiyeleriyle birlikte şeriat isteriz diyerek her tarafa saldırdılar. Milletın göz bebeği gibi kıymetli olan muhterem adamlarını kestiler. Bereket versin ki bu sırada birçoğunu bulamadılar. Halbuki şeriat istemeyiz, eda olunur. Şeriata hiçbir zaman zerre kadar bir tecavüz olamaz. Böyle namussuz ve alçakları öyle mukaddes ve mübarek bir ismi kendi alçaklarına alt ettiler. İşin aslını bilen İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin himmetiyle Rumeli'den pek çok gönüllülerle beraber ordu İstanbul'a geldi. Milletimizi, vatanımızı kendi istifadeleri uğrunda batırmaya çalışan o namussuzları adalet kılıcından geçirdi. O koca zalim Abdülhamit, fetva mucibince tahtından indirilerek Selanik'e teb'id edildi. İşte bu suretle hürriyet ve meşrutiyetimizle beraber millet ve vatanımız da dönmekte olduğu dehşetli uçurumdan kurtuldu. İşte çocuklar, şimdi böyle mesut devirlere yetiştiniz. Rahat rahat çalışıp millete nâfi birer vücut olacaksınız. Fakat devr-i istibdâdın zalimlerini bilenlerden sorup öğreniniz. O devirlerin acılarını bizzat dûçâr olmuş gibi hiç unutmayınız. Eğer unutursanız sonra siz de devr-i istibdâda mahkum olur ve zalimler altında ezilirsiniz. Hukukunuz, saadetiniz mahvolur. Devr-i istibdatta sizin gibi çocuklar ayaklar altında ezilir, gençler, ihtiyarlar, hapislerde zindanlarda çürür. Alimler, fazıllar bin türlü işkencelerle mahvedilirler. Onun için bu devr-i istibdada çok merak ediniz. Bu hususta yazılmış birçok kitapları okuyunuz. İleride öyle bir tehlikeye düşmemek için şimdiden onu zihninize iyice yerleştiriniz

ve hürriyeti elinizden kaptırmamaya çalışınız. Biz hürriyeti birçok canlar terk ederek aldık. Bunu kendimiz için değil, sizin için, bizden sonra gelenler için, hasılı umum için aldık. Fakat siz ancak onu muhafaza ile memursunuz. En büyük vazifeniz alınmış olan bu hürriyeti, bu hakkı muhafazaya çalışmaktır. Onun için idâre-i meşrûtamızın esasının neden ibaret olduğunu ve bize ne gibi haklar bahşettiğini iyice bilmeniz lazımdır. İdâre-i meşrûtamızın başlıca esasları şunlardan ibarettir:

1- Herkes Kânun-ı Esasiye'ye tâbi olacak ve ondan asla ayrılmayacaktır.

2- Herkes kânunun tayin ettiği daire dahilinde kafe-i efâl ve hareketinde hür bulunacak ve hiçbir kimse kendisinin bu hürriyetine karışmayacak.

3- Herkes kânun nokta-i nazarından müsâvî olacak.

4- Herkesin hukuku adalet dairesinde görülecek.

5- Gerek aynı dinden olsun ve gerek muhtelif dinden olsun herkes birbiriyle kardeş gibi geçinecek, katiyen aralarında bir nifak olmayacak.

6- Meclis-i mebusân rey almayla intihap olunacak.

7- Hükümet memurları milletvekilleri olan meclis-i mebusâna karşı yaptıkları işlerden mesul olacak.

8- Millet-i Osmâniyye'yi teşkil eden muhtelif kavimlerin hepsi birbiriyle kardeş gibi ittihat edip el birliğiyle milletin saadet ve selameti için çalışacak. Şayet içlerinde bu intizamı bozanlar olursa kânunen şiddetle mücazât olunacak.

9- Herkes meşrutiyet idâre ve hürriyetinin muhafazasına yemin etmiş olduğundan şayet yine hürriyetimiz gasp olunur ise büyük küçük herkes bunu muhafaza ve müdafaa etmek için kanını dökmeye hazır olacak ve elinden ne gelirse yapacak.

Dördüncü Bahis

Heyet-i İdâre

Heyet-i idâre milletin idâresini deruhte eden bir heyet olup iki kısımdır. Birisi heyet-i kânuniyye diğeri heyet-i icrâiyyedir.

Heyet-i kânuniyye milletin saadet ve selameti için lazım gelen tedbirlere teşebbüs eden ve bu hususta kânun ve nizam vaz eyleyen bir heyettir. Heyet-i kânuniyye iki meclisten mürekkeptir: Birisi meclis-i mebusân diğeri meclis-i ayândır. Bunlardan meclis-i mebusân milletin, meclis-i ayân ise devletin vekilleridir. Bunların her ikisi ayrı ayrı İstanbul'da ictima ederler.

Mebusân ile ayânın vazifesi kânun yapmak, bütçeyi tanzim etmek ve hükümetin işlerini teftiş eylemektir. Heyet-i icrâiyye, heyet-i kânuniyyenin vaaz ettiği kânunları icrâ etmek ve tensip ettiği işleri kuvveden fiile çıkarmaktır. Şu halde heyet-i kânuniyye amir, heyet-i icrâiyye ise memurdur. Memur vazifesinde suistimal ederse amir onu mesul tutar. Eğer amir vazifesinde suistimal ederse o zaman millet onu mesul tutar.

Heyet-i icrâiyye sadrazam ile nâzırlardan ve alelumum memurlardan mürekkep olup bunların hepsine birden hükümet namı verilir.

Heyet-i icrâiyye veya hükümetin vazifesi kânun tatbik ve icrâ etmek intizam-ı umumîyeyi idâre eylemek, düşmana karşı müdafaa-i millîyeyi temin etmek, elhâsıl menâfi-i umumîyyenin icap ettirdiği muhtelif ahvale teşebbüs eylemektir.

Beşinci Bahis

Usûl-i İntihabât

Usûl-i İntihabât her memlekette ahâlinin belediye reisleriyle meclis-i idâre ve mebusân azâlarını intihap etmek keyfiyetinden ibarettir. Bunlar malûm ve muayyen zamanlarda icrâ olunur. Bunlar bizzat milletin vekilleri olup bütün milletin hukukunu muhafaza etmek ve memleketin terakkisini temin eylemekle mükelleftirler. Bunların hepsi rey-i 'âm ile intihap olunurlar. Rey-i 'âm intihap olunacak azâların, kânunun istisna ettiği bazı kimselerden ma'da umum ahâli tarafından intihap edilmesidir.

Kânunen azâ intihap etmek hakkını hâiz olan kimselere müntehip derler. Azâ intihap etmek hakkını hâiz olabilmek için 25 yaşını ikmal etmek , Osmanlı tâbiyetinde bulunmak, senevi hükümete az çok bir vergi vermek, müflis ve mahkum olmamak ve birinin kölesi bulunmamak lazımdır. 25 yaşında bulunmayanlar, kadınlar, silah altındaki askerler, müflisler, tebâ-ı ecnebiyye iddiasında bulunanlar ve bazı mahkumiyete dūçâr olanlar, azâ intihabında rey veremezler.

Azâ intihabında şerâit-i intihabiyyeyi hâiz olanların rey vermeleri bir vazifedir.

Herkes reyini yani memleketi dahilinde mâlumât ve dirayetine itimat ettiği bir şahsın ismini bir kağıda yazıp o kağıdı dahi bir zarfın içine koyduktan sonra bunu kimseye göstermeksizin ve kimseye söylemeksizin o zarfı götürüp mensup olduğu belediye dairesine teslim eder. Bu suretle biriken reyler mühürlü ve kayıtlı demir sandıklarda hıfz olunur. Bütün ahâlinin reyi toplandıktan sonra bir meclis huzurunda bu zarflar açılarak herkesin kazandığı rey bir tarafa konur. Ve alfabe sırası ile bir kağıda yazılır ve kim çok rey kazanmış ise müntehip olur. Müntehib-i i'nâyı intihapta herkesten ziyade rey kazanan kimselere derler. Her müntehip namzet de azâlığı için 40 olabiliyor fakat mebusân azâlığı için 30 ve ayân yaşında olmak şarttır. 500 kişi gerek içlerinden gerek haricinden bir kişiyi intihap ederler ki buna müntehâb-ı sâni denir. Bu müntehâb-ı sâni o 500 kişinin vekili demektir. Meclis-i mebusân azâlarını intihapta bu müntehâb-ı sâniler rey verirler. Eğer tekmil ahâlinin müntehâb-ı sânileri yok ise o zaman meclis-i mebusân azâlarını intihapta müntehâb-ı sânileri olanların müntehâb-ı sânileri, müntehâb-ı sânileri olmayanların dahi müntehâb-ı evvelleri rey verirler.

Altıncı Bahis

Heyet-i Kânuniye - Meclis-i Mebusân ve Ayân

Meclis-i mebusân millet tarafından gönderilen ve milletin vekilleri olan bir heyettir. Bu heyet doğrudan doğruya rey-i 'âm ile intihap olunur. Bu intihap dört senede bir tekrar eder ve her azâ keza dört senede bir değişir. Fakat evvelce intihap olunanlar da bu defa da rey kazananlar olursa yerlerinde kalırlar.

Esasen her 50 bin zukur bedel bir azâ intihap olunacak. Fakat sancağın nüfusu 25 bin kadar az veya çok olursa yine 50 bin gibi itibar olunacak. Mesela 25 bin ile 75 bin nüfusu olan bir sancak yine bir mebus intihap edecek. Bundan fazlası için dahi 75 bin üzerine 50 bin zimmiyle 125 bin için iki, 175 bin için 3, 220 bin için dahi 4 azâ intihap olunacaktır.

Bir sancağın intihap edeceği mebus için yalnız o sancağın merkezi olan şehir dahilindeki ahâlinin rey vermesi kafi olmayıp bizzat merkez livaya mülhak olan köy ve nahiyelerle sancağa tebâ olan kazalar ve bu kazalara tebâ olan nahiyeler ve bu nahiyelere tebâ olan köylerin de rey vermeleri lazımdır. Bu reyler köylerde muhtarlar, nahiyeye ve kazalarda dahi belediyeler vasıtasıyla toplanarak merkez liva belediyesine teslim edilirler. Eğer sancağın nüfusu pek az olup da vilayetinden mebus göndermek lazım gelirse o zaman sancaklarda biriken bu reyler merkez vilayet belediyesine teslim olunur.

Namzetlerin, meclis-i mebusân azâlığına intihap olunabilmeleri için beyan olunan reylerin nisfından bir fazlasını kazanmaları lazımdır. İşte buna ekseriyet-i mutlaka denir. Eğer bunu kazanan olmazsa mecmua-ı reylerin nisf, sülüs veya rub'ını kazanmalıdır. Eğer, namzetlerden hiçbiri ekseriyet-i mutlakayı kazanamazsa 15 gün sonra bir kura çekilir. Bu kurada ekseriyet-i nisbiyyeyi kazanmak kafidir. Ekseriyet-i nisbiyye ise diğerlerinden daha ziyade reye mâlik olmaktır. Meclis-i mebusâna intihap olunacak azâlar tıpkı müntehipler gibi tebâ-i Osmâniyye olmak, Türkçe'yi bilmek, abd, müflis ve mahkum olmamak ile beraber 30 yaşını ikmal etmek lazımdır.

Meclis- mebusânın vazifesi; ayân ile birlikte kânunları yapar, bütçeyi tanzim ve vergileri tayin eder. Mebusânın reyi daima ayânınkinden takdim eder.

Meclis-i ayân devlet tarafından intihap olunup devletin vekilleri olan bir heyettir. Bunlar adetçe mebusânın yarı veya üçte ikisi kadardır. Bunlar da mebusân ayrı olarak inikad ederler.

Ayânın vazifesi; mebusân ile birlikte kavânini tanzim etmek ve umûr-u idâreyi tetkik eylemekten ibarettir.

Yedinci Bahis

Heyet-i İcrâiyye - Hükümet ve Heyet-i Vükelâ

Sadrazam ile nâzırların heyet-i mecmuasına heyet-i vükelâ denir. Heyet-i vükelânın başında sadrazam bulunur. Sadrazam ile şeyhülislam bizzat zât-ı şâhâne tarafından intihap ve tayin olunur. Sadrazam, bütün nâzırları intihap edip zât-ı şâhâne dahi tayin eder. Her nâzır kendi dairesi dahilinden ve heyet-i vükelânın işlerinden mesuldür. Sadrazam ise hepsinden mesuldür. Onun için umum nâzırları intihap etmek sadrazamın hakkıdır. İdâre-i padişahın taalluk etmesi icap eden umûr ve hususâtın kafesi sadrazam vasıtasıyla zât-ı şâhâneye arz ederler ve o suretle iradesi istihsâl olunur.

Nâzırlar heyet-i kânuniyenin vaz ettiği kânunları hükümet namına olarak umuma tamim ve mucibince amel etmelerini tefhim ederler. Kendileri her iki meclisin teftiş ve nezâreti altında bulunurlar ve her bir hareketlerinden mesuldürler.

İki sınıf nezâret vardır. Birisi birinci sınıf nezâretlerdir ki bunlar doğrudan sadarete merbutturlar. Diğerleri ikinci sınıf nezâretlerdir ki bunlar sadarete merbut olmayıp birinci sınıf nezâretlerden birisine merbuttur. Birinci sınıf nezâretler 9 olup onlar da: Harbiye, bahriye,

milli maârif, hariciye, dahiliye, adliye ve mezahip, ticaret ve nafia, orman, maden ve ziraat nezâretleridir.

İkinci sınıf nezâretler 9 adet olup onlar da: Tıbbiye, tophane, zabıta, umum-ı mekteb-i askeriyye, defter-i hakanî, rusûmât, mülkiye tekâüd sandığı, teçhizât-ı askeriyye ve posta nezâretlerinden ibarettir. Tıbbiye ile tophane ve umum-ı mekteb-i askeriyye nezâretleri harbiyeye, gümrük, defter-i hakanî, şehremâneti, zabıta nezâreti dahi dahiliye nezâretine merbuttur.

Harbiye nâzırının vazifesi, umum ordulara kumanda etmek, kuvâ-yı askeriyyeyi tanzim ve idâre eylemektir. Harbiye nâzırı icrâatını ordularla yapar.

Dahiliye nâzırının vazifesi, umum memleketin asayiş ve intizamını temin etmek ve idâre-i dahiliyeyi yolunda bulundurmaktır. Dahiliye nâzırı icrâatını vali, mutasarrıf, ve kaymakamlar vasıtasıyla yapar.

Hariciye nâzırının vazifesi sefir ve şebenderler vasıtasıyla ecnebî memleketleriyle olan münasebet-i siyasiyye ve ticariyyemizi idâre etmektir.

Bahriye nâzırının vazifesi donanmamızı tanzim etmekle beraber alelumum bahriye askerlerine dahi kumanda eder. Maliye nâzırının vazifesi alelumum vâridât ve mesarifin defterlerini tanzim ile vâridâtın gelen para ile masarifatı tesviye etmek ve alelumum vergileri tahsil eylemektir.

Maârif nâzırının vazifesi memleket dahilinde birçok mektepler açmak ve mevcut mektepleri idâre etmektir. Maârif nâzırı dahi icrâatını maârif müdürleri, maârif müfettişleri ve mekteb-i idadî müdürleri ile yapar.

Adliye ve mezâhip nâzırının vazifesi alelumum, umûr-u adliyeyi tanzim ve idâre etmek ve herkesin hukukunu kânun dairesinde nuhafaza eylemektir. Adliye nâzırı dahi icrâatını adliye memurları vasıtasıyla yapar.

Ticaret ve nafia nâzırının vazifesi memleketin ticaretini terakki ettirmek, fabrika açtırmak, yol yaptırmak, gibi memlekete nâfia olan birtakım icrâatta bulunmaktır.

Orman, maden ve zirâat nâzırının vazifesi ise ormanları muhafaza etmek, madeni ihraç eylemek, ve zirâatın terakkisi için çalışmaktır.

Tıbbiye nâzırının vazifesi memlekete ve orduya lazım gelen doktorları yetiştirmek ve tababet-i Osmâniyye'nin terakkisine çalışmaktır.

Tophane nâzırının vazifesi muharebe için lazım gelen topları, arabaları, süngüleri ve tüfekleri vesâir levâzımâtı îmâl etmek ve muktedir sanatkarlar yetiştirmektir.

Zabıta nâzırının vazifesi, polis ve jandarmalar vasıtasıyla umûr-u inzibatıyye ve intizam-ı dahiliyyeyi temin ve idâre etmektir.

Nâzırlar her iki meclisin vaz ettiği kânunlar hakkında itiraz etmek hakkını haizdir. Gerek kendileri ve gerek tevâbi-i meclislere karşı mesul olup sorulan suale cevap vermeye, eğer meclis-i mebusân nâzırlar hakkında fena bir fikirde bulunur ve adem-i emniyet gösterirlerse o zaman nâzırlar istifa etmeye mecburdurlar.

Sekizinci Bahis

Kânun ve Bütçe

Kânun, menafi-i umumîye hususunda meclis-i mebusân tarafından tanzim ve tertip edilen nizamâtın heyet-i mecmuasına denir. Aynı bir madde hakkındaki kânunun heyet-i mecmuasına ise "destur" derler.

Bir kânun yapmak için evvela kânun yapılacak madde hakkında meclis-i mebusân ile ayânın müttehid olması lazımdır. Bu suretle meclis-i umumînin reylerine mazhar olan kânunun kabil-i icrâ olabilmesi için de sadaret vasıtasıyla iradesi istihsal olunup resmi gazetelerle umuma ilan edilmesi lazımdır. İşte bu tarihten itibaren kânun kabil-i icrâ olup umum ahâli dahi ona itaate mecburdur.

Bir madde hakkında yapılmasını ya hükümet memurları (nezâretler vesaire) ya ahâli yahut meclis-i umumî azâlarından biri meclis-i mebusâna maârif-i umumîye için şu yolda bir kânunun yapılmasının lüzumu olduğunu ihbar eder veyahut bizzat kânun yaparak teslim eder. Meclis-i mebusân dahi onu tetkik eder. Eğer sahihen öyle ise rey vererek meclis-i ayâna havale eder. Meclis-i ayân dahi münasip görürse artık o kânun da resmi bir kânun olur ve icrâ edilmesi için heyet-i icrâiyyeye verilir.

Masârifât-ı umumiyye şunlardır:

1- Divân-ı umumiyye bedeli.

2- Kura ve diğerk askerlerin masârifâtı.

3- Alel umum hükümet memurunun ve meclis-i umumî azâlarının maaşları

4- Maârifin terakkisi için olan sarfiyat

5- Umûr-ı hayriye ve tanzifât-ı belediye ve bunların inşası için olan sarfiyat.

Vâridât-ı umumiyye şunlardır:

1- Alelumum vergiler

2- İnhisar

3- Gümrük vesaire

Bütçenin hal-i muâvezenette kalabilmesi için hiç olmazsa vâridâtın karşı gelmesi lazım gelir. Vâridâtı masârifâta muvafık getirmek için nadiren borç edilir. Asıl borç şimendifer yaptırmak, fabrika açmak, mektep inşa ettirmek gibi mühim işler için veyahut ecnebi hükümetlerden birine olan borcu tesviye için edilir.

Dokuzuncu Bahis

Memâlik-i Osmâniyye'nin Taksimâtı ve İdâresi

Memâlik-i Osmâniyye'nin idâre cihetiyle birtakım vilayetlere, vilayetler sancaklara, sancaklar kazalara ve kazalar dahi nahiyelere taksim olunmuştur.

Vilayet, Memâlik-i Osmâniyye'nin ufak bir kıtası olup bir vali tarafından idâre olunur. Vali hükümet tarafından tayin olunur ve vilayet meclis idâresinin teftiş ve nezâreti altında bulunur. Vali icrâatını mutasarrıflar vasıtasıyla yapar. Mercî, dahiliye nezâretidir. Vali vilayetin ve ahâlinin menâfii hususunda her türlü teşebbüste bulunabilir. Lakin bazı mühim işler olursa o zaman hükümetin emrini almaya mecburdur. Bu emri ise dahiliye nezâreti vasıtasıyla alır. Vali soracağı şeyi dahiliye nezâretine yazar, o da sadârete bildirir. Sadâret daha mühim bir şey ise meclis-i umumînin müsaadesini bekler. Eğer değilse kendisi emir verir. İşte bu suretle icrâat-ı mühimme vukua gelir.

Sancak vilayetin bir cüzü olup bir mutasarrıf tarafından idâre olunur. Mutasarrıf dahi hükümet tarafından tayin olunur ve meclis idârelerinin teftiş ve nezâreti altında bulunur. Mutasarrıf icrâatını kaymakamlarla tebliğ eder. Mutasarrıfın mercî dahi validir. Mutasarrıf

dahi memleketin menâfii için birçok işlerde bulunursa bazı mühim hususatta valinin emrini dahi almaya mecburdur.

Kaza, sancağın bir cüzü olup bir kaymakam tarafından idâre olunur. Kaymakam dahi ya vali veya hükümet tarafından tayin olunur. Kaymakam icrâatını nahiye müdürleri vasıtasıyla tamim eder. Kaymakamın merci dahi mutasarrıftır. Bu da memleketin menafii için her türlü hususatta hareket ederse de bazı hususatta mutasarrıfın emrini almaya mecburdur.

Nahiye, kazanın bir cüzü olup bir müdür tarafından idâre olunur. Bu müdürlerin merci dahi kaymakamlardır. Nahiye müdürleri, aldıkları emirleri köy muhtarlarına tebliğ eder. Her köy 30'dan nihayet 500 haneye kadar olabilir. Bunlar içlerinden birisini kahya (muhtar) namıyla intihap ederler. Resmi bir kahya mührü vardır. Köylüler o mührü kime teslim ederlerse muhtar o olur. Tıpkı mahalle muhtarları da böyledir. Bir muhtar bir köylünün vekili demektir. Bir köye vergi tahsili için tahsildar gelirse ilk evvel kahyaya müracaât ederler. Bu da köylüleri çağırıp gelen emri onlar da muhtarın sözüne itaat ederler. Eğer muhtar yolsuz bir iş yapar veyahut köylülerin haklarını muhafazaya çalışmazsa köylüler onu azletmek hakkına mâlik olurlar ve mührü alıp başka birisine verirler. Bir köyde veya bir mahallede yalnız bir muhtar olmaz. Bir muhtar-ı evvel, bir de muhtar-ı sâni ve bir imamla birkaç da ihtiyar meclisi bulunur. Eğer muhtar azloluksa ihtiyar meclisinden birini muhtar yaparlar. Çünkü bunlar, muhtarlığa namzet olmuşlardır. Köylerde muhtarların maaşı yoktur. Fakat şehirlerde mahalle kahyaları tahsil ettikleri vergiden yüzde beş kuruş "kahyacılık" tabir olunan bir para alırlar. Bir de nikah vesaire hususatta cüz'i bir para alırlar.

Onuncu Bahs

Tebânın Vezâif Ve Hukuku

Aynı milletin efrâdından her birine tebâ derler. Mesela Osmanlı tebâsı deyince Osmanlı hükümetine tâbi olan her fert anlaşılır.

Tebânın vazifesi kânuna itaattir. Eğer bir kimse kânuna itaat etmezse âsî sayılır. Binâenaleyh o kimse şiddetle mücâzât olunur. Çünkü kânun menâfi-i umumîye için konulmuş bir düsturdur. Menâfi-i umumîye temin eden bir şey kabul etmemek veya ona tabi olmamak umuma karşı bir hıyanettir. Onun için kânuna itaat etmeyen kimse kânunen mücâzât olunur.

Tebâ kânuna itaat etmekle beraber vergileri dahi zamanında getirip hükümete vermekle mükelleftir. Çünkü vergiler menfaat ve ihtiyâc-ı umumî için sarf edilir. Memleketin

idâresi vergilerle düzelir. Memurların maaşları vergilerle verilir. Eğer ahâli vergileri vermezse hazineye hiç para girmez. Para olmayınca da hiçbir iş görülemez. Onun için herkes hissesine isabet eden vergileri vakit ve zamanıyla mahalline tediye etmeye borçludur. Hülâsa vergi herkesin borcudur. Ondandır kurtulmak ancak onu tediye etmekle olur.

Tebâdan herkes kendi evlâd u iyâlinin saadeti için çalışıp para kazanmaya dahi borçludur. Lakin bu parayı hemcinslerinin mazarrat ve felaketleriyle kazanmamalıdır. Bu parayı vatana ve hemcinslerine hizmet ederek onun mukabilinde kazanmalıdır. İnsan kendi menfaâtini, menfaât-i umumîyeye hizmet ederek tedarik etmektir. Eğer böyle çalışılmazsa arkasından felaket hazırdır. Bir milleti teşkil eden efrâdın hepsi bir kardeş gibidir. Onun için herkes birbirini incitmemekle beraber yekdiğerine muavenet ve hürmette de kusur etmemelidir. Küçük çocukları iyi terbiye etmeli, yetimleri bîkesleri mektebe verip okutturmaları ve onların saadet ve selâmet-i âtisini temin etmeli, fakir ve ihtiyarlara acımalı, muhtaç olanlara muavenetten gayrı durmamalıdır. İnsaniyet bunu icap ettirir. En büyük vazifelerimiz vatanın saadet ve azâmetini temindir. Vatanın maârif, sanayi, ticaret ve ziraatını ileri götürmek umum tebâanın en büyük vazifesidir. Maâriksiz bir millet ruhsuz bir cisim gibidir. Ticaret, sanayi ve ziraat dahi ancak maârifle meydana gelir. Hülâsa bunların hepsinin esası maâriktir. Gerek maârif ve gerekse sanayi, ticaret ve ziraat milletin büyük küçük hepsinin say-ü gayret ve sebât-ı dâimleriyle meydana gelir. En mühim işler bir kişinin çok çalışmasıyla elde edilir. Onun için herkes el ele ittihat ve ittifak ile çalışmalıdır. Birbirinin işini ikmal etmek için birbirine yardım etmelidir. Katiyen neme lazım dememelidir. Sonra herkes neme lazım derse hiçbir iş görülmez. Çocuklar siz şimdiden mütefekkir ve mütecessir olunuz. Aklınız kestiği her işi icrâya teşebbüs ediniz. Ve teşebbüs ettiğiniz işleri dahi ta nihayetine kadar takibâta sebat ediniz. İşte o zaman say'ınızın saadetini görürsünüz ve vatana büyük büyük hizmetler edersiniz.

Tebânın hukuku, hürriyet, müsâvât, adalet ve uhuvvetten ibarettir. Bundan başka herkesin malı, canı, ırzı ve namusu dahi birer hakkı olup bunların muhafazasına dahi hükümet borçludur. Eğer tebânın hukuku muhafaza edilmezse herkesin hükümet hakkında şikayet etmeye ve meclis-i mebusâna ikame-i dava eylemeye hakları vardır. Fakat herkes her dava için doğrudan doğruya meclis-i mebusâna şikayet etmeyip evvelen mensup olduğu hükümete müracaât edecek eğer orada hukukunu muhafaza etmezlerse ondan sonra meclis-i mebusân dahi hem müddeinin hukukunu istirdat edecek ve hem de evvelce müracaât ettiği halde hakkını ketm eden hükümeti şiddetle cezaya çarpacaktır.

Birinci Bahis

Vergiler

Vergiler, ihtiyaç ve menâfi-i umumîye sarf edilmek üzere her sene ahâlden her birinin hissesine isabet eden bir miktar meblağdan ibarettir. Verginin miktarı her sene meclis-i umumî tarafından tayin olunur bu sene için tayin olunan vergi gelecek sene tahsil olunur. Meclis-i umumînin müsaadesi olmaksızın asla hiçbir vergi tahsil edilemez.

İki nevi vergi vardır: Birisi bilâvasıta diğeri de bilvasıta vergidir. Bilâvasıta vergi herkesin mukabilinde hükümetten hiçbir şey talep etmeksizin vermeye mecbur olduğu meblağdır ki bu da emlak temettü ve aşar vergilerinden ibarettir. Bu vergileri tahsildarlar ahâlden toplayarak mal sandıklarına yatırırlar.

Bilvasıta vergi dahi doğrudan doğruya ahâlden alınmaz. Bu nevi vergi birtakım ticaret mukabilinde şirketlerden alınır. Bunun da başlıcaları: istihlakat vergileri, inhisar, pul, gümrük vesâireden ibarettir.

Emlak vergisi: Hane, tarla, bağ, çiftlik gibi mülkten alınan vergilerdir. Bu vergilerde emlak kıymeti ne ise ona göre haneler için binde beş; tarla, bağ ve bahçe için binde on alınır.

Temettü vergisi, asker, memur ve çiftçilerden maada ticaretle meşgul olan kimselerden alınan bir vergidir. Bir meclis marifetiyle bir kimsenin senede kaç kuruş kazanabildiği hesap ve tahmin edilerek onun yüzde bir miktarını alırlar. Eğer fazla yazılmış olur ise istida ederek mahallenin imam ve muhtarı dahi tasdik eyleyerek onun temettü vergisini azaltırlar ve her sene yeniden vergi idârehanelerinde muamele yapılarak herkesin senevî vergisi tayin edilir.

Aşar vergisi her sene husûle gelen mahsulatın onda birinin hükümete teslim edilmesidir. Bazen köylerin senevî aşar vergileri bazı tüccarlara satılır. O halde her köyün aşar-ı tabii bu tüccara teslim edilir. Eğer bu mültezimler köylülerden fazla alırlarsa köylüler onun hakkında mensup oldukları hükümete şikayete ve aşarlarının hükümet marifetiyle alınmalarını talebe hakları vardır. Bağlara, bostanlara dahi senevî verilen vergiden başka mahsullerine mensup olmak üzere bir vergi yazarlar ki buna da resim veya Türkçe hezir tabir olunur. En ziyade mültezimler köylüleri burada aldatırlar.

Bazı senelerde veya her senede bazı mahallenin ihtiyacı fazla olur. Onu tesviye edebilmek için senevî vergiye bir miktar münasibîn zammı meclis-i umumîyeye münasip görülür. İşte buna resm-i munazzam veya zamm-ı vergi derler. Misal maârif, teçhizat-ı

askeriyye vergileri gibi her sene alınan aşar ve emlak vergilerinde yüzde iki buçuk maârif hassası ve yüzde altı kadar teçhizat-ı askeriyye olmak üzere birer vergi tahsil ederler.

İstihlakat vergiler: Alelumum içkiler, tuz, şeker, kahve... vesâireden alınan vergilerdir.

Kayıt ve tescil vergisi: Bir mülk satın alındıktan veyahut bir veraset vukua geldikte hükümete verilen harçtan ibarettir.

Pul: Bazı kağıtlar üzerine hükümet namına olarak bir damga basılarak mevki-i fûruhte çıkarılır ki bunlara pul denir. Bu pullar istidalarda, alışveriş mukavelelerinde, alelumum senetlerde, mektuplarda ve ticaret işlerinde kullanılır. Pul istimal edilmesi lazım gelen bir mahalde kullanılmazsa ondan cüz-i nakdi alınır.

İnhisar: Bir şeyin imal ve fûruhtî imtiyazının bir şirket veya bir şahsa verilmesidir. Şirket veya şahıs dahi buna mukabil senevî hükümete mukavelesi mucibince bir hayli para verir. Ekser memleketlerde kibrit, barut, oyun kağıtları ve hatta posta ve telgraf bile inhisar ile idâre olunur.

Duhûliye veya ayak bastı parası: Bir şehirden diğer bir şehre giden olursa gidilen duhûliye parası alırlar. Bu da eşhas başına birkaç kuruştan ibarettir.

Gümrük: Ecnebî memleketlerden memleketimize ithal olunan eşyadan alınan paradır. Şimdilik biz yüzde on iki gümrük alıyoruz. Gümrük almanın faydası pek büyüktür. Bir kere gümrük hükümete mühim bir vâridât teşkil eder. Bundan başka memleketimiz dahilindeki ticaret, sanayi ve ziraatı ecnebi memleketlerine karşı himaye eyler. Eğer gümrük çok alınırsa başka memleketlerden eşya sokamazlar. Bu sayede memleketimiz dahilinde yapılmış şeyler sorulur, revaç bulur, bu sayede terakki-i memleket temin edilir ve memleket dahilinden harice ihracat dahi vukua gelir. Hatta Rusya'da gümrüğün yüzde seksen alınmasındandır ki Rusya'nın ticareti çok ileri gitmiştir. O halde biz niçin gümrüğü fazla almıyoruz? İsteddiğimiz gibi gümrük almak bizim elimizde değildir. Diğer hükümetlerle muahede ve mukavelemiz vardır. Eğer biz de çalışır ve terakki eder de diğer hükümetlere sözumüzü dinletebilirsek o zaman gümrüğü de istediğimiz kadar alabiliriz.

Hülâsa memleketimizin terakki ve tealisi için yeni bir çare olan vergiyi ahâli vakit ve zamanıyla ve muntazaman vermelidir.

On İkinci Bahis

Askerlik – Kuvâ-yı Milliye

Kuva-yı milliye milletin dâhili ve hârici idâresini temin ve memleketin dahilinde kânuna riayet, itaat etmeyen ve hemcinslerinin hukukuna taarruz eden kimseleri tedip eyleyen ve düşmana veyahut ecnebî devletlerine meclis-i umumîyenin mutalebatını kabul ettiren bir kuvve-i cebriye ve mukaddesdir. Kuvâ-yı milliye: Asker, jandarma ve polislerden mürekkeptir.

Askerlerin vazifesi vatani, milletleri ecnebîlerin taarruz ve teheccümünden muhafaza etmek ve hîn-i hacette muharebe etmektir. Askerler vatanın en asil, en necip evlatlarıdır. Askerler milletin kolları, kanatlarıdır. Askerlik pek mukaddestir. Çünkü askerlik vazifeleri pek mühim ve pek müşküldür. Niceleri biz rahat rahat uyurken o aslan askerlerimiz ellerinde tüfekler, süngüler olduğu halde hudut boyunda nöbet beklerler. Hele düşmanla bir muharebe vukua gelirse hepsi vatanın selameti için hayatlarından vazgeçerler. Düşman başlarına ateş yağdırdığı halde yine onlar zerre kadar korkmazlar. O şanlı hamiyetli askerler o er oğlan erler, vatanın tüyü bitmedik sabi yavrularını, beli bükülmüş, ak saçlı ihtiyarlarını pek afife muhderatını merhametsiz, canavar düşmanın ayakları altında ezdirmemek için düşmanı vatanımıza bastırmazlar. Çocuklar iyi biliniz ki 10 Temmuz sene 324 tarihinde ve 10 Nisan 325'te kazandığımız hürriyet, askerlerimizin süngüleriyle alınmıştır. Eğer şu hukukumuzu o sevgili kardeşlerimiz bilip de müdafaa etmemiş olsalar idi ve eskiden olduğu gibi bilmeyerek yine müstebitlerin tarafını iltizam etseler idi biz kıyamete kadar hürriyetimize nail olamazdık. İşte askerlerimiz, kılıçlarını, süngülerini, tüfeklerini her zaman düşmana karşı değil bazen de memleket dahilinde türeyen sinsi düşmanlara karşı çeviriyorlar. Elhâsıl babalarının, evlatlarının, hemşirelerinin hukukunu kimseye kaptırmıyorlar. Ve onları ayaklar altında ezdirmiyorlar. Bunlar ne kadar şayân-ı takdis adamlardır. Yaşasın sevgili asker kardeşlerimiz!

Ordu, muharebe zamanında askerleri birdenbire cem etmek ve hâl-i sulhta idârelerini tashil eylemek için umum-ı kuvâ-yı askeriyye birtakım büyük şubelere ayrılır. Bunlara da ordu denilir. Bizim umum-ı kuvâ-yı askeriyyemiz yedi orduya taksim olunmuştur. Onlar da: 1. İstanbul, 2. Edirne, 3. Manastır, 4. Erzurum, 5. Şam, 6. Bağdat, 7. Yemen'dir. Bu orduların her birisi bir müşir tarafından idâre olunur. Bu orduların merci harbiye nezâretidir. Hangi tarafta bir iğtişâş zuhura gelirse o taraftaki ordulara emir verilir. Derhal asker silah altına alınincaya kadar evvelce silah altında bulunan ihtiyat taburları sevk edilir ve arkalarından toplanan askerler gönderilir. Eğer ordu dahilindeki askerler bu vukuâtın önünü alamazlarsa o zaman diğer ordulardan da asker gönderilir. İşte bu ordular sayesinde hem sevkîyât-ı

askeriyye kolaylaşır hem de vatanın her tarafında cesim birer kuvvet her zaman mevcut bulundurulur.

Müddet-i askeriyye, Kânunun istisna ettiği bazı kimselerden maada 20 yaşından 40 yaşına kadar herkes asker olmaya mecburdur. Fakat bunun hepsi silah altında geçmez. Bu üç devre taksim olunur. Birinci devre, kura, ikinci devre redif üçüncüye ise müstahfez tabir olunur.

Kura neferi, 20 yaşına gelen bir kimse askere alınır ve 3 sene müddetle hangi tarafa gönderilirse orada hizmet-i askeriyyesini ifa eder. Müddet bitince o memleketine avdet eder.

Redif, bir kimse üç sene kura vazifesini ifa ettikten sonra on sene de rediflik vazifesiyle mükelleftir. Fakat bu müddet zarfında bütün vaktini kıışlada geçirmeyip kendi işiyle meşgul olur. Eğer muharebe olur veya sair hususatta askere lüzum görülürse bu on sene de henüz bitmemiş olursa o zaman redifler toplanır. Demek ki bu rediflik hali istirahatatta geçer. Eğer lüzum görülürse gidilir.

Müstahfez, rediflikten sonra yedi sene daha kura gelir. Bu da hâl-i istirahatatta geçer. Eğer bir lüzum görülürse o zaman müstahfezler toplanır. Fakat bu sınıflar nadir olarak toplanır.

Mekteb-i âliye ve dârü'l-muallimîn talebeleriyle imtihan verebilen büyük medreseler askerlikten muaftır. Çünkü onlar da vatana ayrıca bir hizmet ederler.

İki nevi asker vardır. Birisi kara diğeri deniz askeridir. Kara askerleri hudutlarda bulunur ve berri muharebeleri yapar. Deniz askerleri ise zırhlı tabir olunan cesim vapurlarda bulunur ve denizleri sahilleri muhafaza eder. Bahriye askerleri ekseriye sahilde büyümüş ve gemiciliğe alışmış kimselerden olur.

On Üçüncü Bahis

Maârif-i Umumîye

Milletin her ferdinin fikirlerini nur-u maârifle tenvir edebilmek için icrâ edilen teşebbüsata maârif-i umumîye namı verilir. Maârif-i umumîye dört kısım üzerine tertip olunmuştur:

1- Tedrîsat-ı İptidâiye

2- Rüşdiye

3- İdâdiye

4- Âliye

Tedrîsat-ı iptidâiye: Herkese elzem olan okuyup yazmakla beraber mâlumât-ı iptidâiyenin tedrîsinden ibarettir. Tedrîsat-ı iptidâiye 6'dan 13 yaşındaki çocuklara mahsustur. Tedrîsat-ı iptidâiye umumî mekteplerde meccânen ve mecburî olarak icrâ edilir. İptidâiye mekteplerinde zukur ü inas çocukları birlikte okurlarsa eğer mahallerde kız çocukları için dahi hususi iptidâiye mektepleri açılmıştır. Tedrîsat-ı iptidâiyenin müddeti 3 senedir. Fakat çalışkan çocuklar bir senede birkaç sınıf imtihanını birden verebilirler.

Tedrîsat-ı rüştiye: İptidâiyeden sonra rüştiye mektebine geçilir. Burada daha çok fenler okunur. Rüştiyenin müddet-i tahsiliyesi dahi 3 senedir. Fakat çalışkan çocuklar her sene bir iki sınıfın imtihanını vermek isterlerse kabul olunur.

Tedrîsat-ı idâdiye: Rüştiyeden sonra idadiye mektebine gelirler. Burada daha çok fenler tahsil edilir. İnsan okudukça zihinler, fikirler açılır. İnsan her şeyden haberdar olur, ben şimdi küçük bir çocuğum, iptidâiyeden itibaren bütün vaktini okuyup yazmak ve hakikati öğrenmekle geçireceğim ve bu suretle tekmil ederek vatanıma ve milletime büyük edeceğim.

İptidâiye, rüştiye ve idadiye tedrîsatı herkese lazımdır. Hatta bir demirci, bir kunduracı bile bunları bilmelidir. İnsan bunları bilmezse dünyadan bîhaber olur. Nasıl yaşadığını bilemez.

Tedrîsat-ı aliye: İdadîden sonra mekteb-i âliye gelir. Mekteb-i âliye herkesin mesleğini tayin eder. Mekteb-i âliyeden çıkan bir sanat veya bir meslek erbabı olarak çıkar. Misal mekteb-i tıbbiye giren doktor, hukuka giren avukat, dâru'l-muallimîne giren mektep muallimi ticaret mektebine giren tüccar olur.

Başlıca mekteb-i âliye şunlardır: Tıbbiye, mekteb-i hukuk, mekteb-i mülkiye, darul muallimine, ticaret mektebi vesairenden ibarettir.

On Dördüncü Bahis

Belediye ve Meclis-i İdâreler

Belediye, her memlekette hükümetin karışmadığı bazı hususatı idâre etmek için birer belediye dairesi küşâd edilmiştir. Belediye daireleri rey-i umumî ile intihap olunan ve her iki senede bir değişen bir belediye memuruyla fahri olarak birkaç azâdan ibaret bir heyet tarafından idâre olunur. Memleketin tenzifâtı esnaf, bakkal ve komekçilerin teftiş ve nezâret ve meclis-i mebusân azâlarının intihabâtının icrâsı hep belediye dairelerine aittir.

Meclis-i idâreler, vilayet, sancak, kaza ve nahiyelerde rey-i umumî intihap olunan dört nihayet sekiz azâ ile vilayetlerde vali, sancaklarda mutasarrıf, kazalarda kaymakam, nahiyelerde müdürlerin riyâseti altında olarak inikad ve ictimâ eden ve bu ictimâda memleketin maârif, adliye ve mülkiye memurları dahi bulunan bir heyettir. Bunlar da memleketin her bir umûr ve hususâtını ve hükümetten emirleri kabil-i tatbik olup olmadığını tetkik ve müzakere ederler. Ve umûr-ı idâre memurlarının usûl ve hareketini teftiş eyerler.

SONUÇ

Malumatı Medeniye Birinci Kısım Zeynizade Mehmet Hazık Efendi tarafından kaleme alınan Osmanlı iptidaiye mekteplerinde okutulmak üzere yazılmış bir ders kitabıdır. İçerdiği konular içerisinde pek çok kısım hukuk tarihi alanına ışık tutabilecek niteliktedir. Bu çalışmada eserin bu noktadaki hali irdelenmeye çalışılmıştır. Görüldüğü üzere, pek çok bahis anayasa hukuku, idare hukuku, vergi hukuku, kamu hukuku ve temel hak ve hürriyetler gibi hukuki alanlar ve konular açısından önemli birer kaynak niteliğindedir.

Birkaç yüzyıldır milletimizin ve tabii olarak devletimizin bir hukuk bunalımı çektiği aşikardır. Klasik hukuk, modern hukuk, cumhuriyet dönemi hukuki yapısı vb şeklinde ilerleyen süreçte pek kısa zamanda büyük kırılmalarla pek çok hukuki sistem veya yapı değişiklikleri vuku buldu. Bugüne kadar gelen süreçte ve dahi günümüzde mevcut olan hukuk dışı davranış ve normların yoğun varlığını hesaba katarsak tülû evrelerden sonra hala hukuk sistemimizin istenen düzeyde olmadığı meydana çıkacaktır. Bu noktada, yani hukuk sisteminin, milletin fiziki ve zihni melekeleriyle özdeşleşmediği, uyuşmadığı hallerde iki sonuç ortaya çıkar: Ya siyasi iktidar istediği hukuk sistemine uyulmasını dayatır; bu kaos ve toplumsal rahatsızlıklara yol açabilir ya da siyasi iktidar istediği hukuki yapıyı dayatmaz ve pozitif hukuk paralelinde halk arasında meşru ve kısmen teamülleşen kurullarla yürüyen yeni bir hukuk varlığı tezahür eder. Bu iki varlığın hali de bir devlet için intihar demektir.

Bütün bu sorunların görülmemesi, halk, devlet ve pozitif hukuk çerçevesinde bir dengenin kurulabilmesi için, meşru ve makul hukuki yapıların varlığı çok önemlidir. İşte bu

noktada, bahsedilen hukuki yapıların kurulması, ancak tarihten ilham alınarak ve söz konusu milletin geçmişi ile rabıtası göz önünde tutularak mümkün olacaktır. Bunu yapabilmek için ise sahih kaynaklardan bilgiler derlemek ve hukuk tarihine kulak vermek elzemdir. Bizim incelemiş olduğumuz "Malumatı Medeniye Birinci Kısım" adlı eserin önemi ise, işte buradan kaynaklanmaktadır.

KAYNAKLAR

- 1- Zeynizade Mehmet Hazık, Malûmâtı Medeniye, Dersaadet: İkdam Matbaası, 1325.
- 2- Hasan Meydan, Zeynizade Mehmet Hazık'ın Terbiye İsimli Eserinin "Ahlak Terbiyesi" Bölümünün Günümüz Türkçesine Aktarım Ve Tetkiki, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: XVI, Sayı: 30, (2014/2).
- 3- Hasan Meydan, Zeynizade Mehmet Hazık'ın "Terbiye" İsimli Eserinin Fikir Terbiyesi Bölümünün Sadeleştirme Ve Tetkik, Tarih Okulu Dergisi (TOD), Mart 2015, Yıl 8, Sayı XXI, ss. 375-397.